DERS KUTUSU
DERSKUTUSU.COM

ÇALIŞMA KÂĞIDI
10. Sınıf · Tarih · 8. Hafta

Ad Soyad: _____
Sınıf / No: _____
Tarih: _____

Türk-İslam Medeniyetinde Bilim, Kültür, Eğitim ve Sanat: Nizamiye Medreseleri, Âlimler ve Mimari Eserler

Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu dönemlerinde kurulan medreselerin (Nizâmiye ve Anadolu medreseleri) eğitim ve kültür hayatındaki rolünü açıklar. · Hoca Ahmed Yesevî, Kaşgarlı Mahmud, Ömer Hayyam, Cezerî, İbnü'l-Arabî, Mevlânâ, Hacı Bektaş Velî, Yunus Emre ve İbn Bîbî'nin ortak mirasa katkılarını değerlendirir. · Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte inşa edilen cami, medrese, darüşşifa, kervansaray ve kümbet gibi mimari eserlerin Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine etkisini kanıtlarla yorumlar.

HATIRLAYALIM

- 1067'de Bağdat'ta Nizâmülmülk tarafından kurulan Nizâmiye Medreseleri yükseköğretime öncülük etmiştir.
- Anadolu'da ilk medrese Niksar Yağıbasan, ilk darüşşifa Kayseri Gevher Nesibe Tıp Medresesidir.
- Kaşgarlı Mahmud, Ömer Hayyam, Cezerî, Yesevî, Mevlânâ ve Yunus Emre ortak mirası zenginleştirmiştir.

1 EŞLEŞTİRME

Görseldeki Türk-İslam bilim insanlarını ve mutasavvıflarını başyapıtlarıyla eşleştiriniz.

TÜRK-İSLAM BİLİM İNSANLARI VE BAŞYAPITLARI

Kaşgarlı Mahmud	Ömer Hayyam	El-Cezerî	Ahmed Yesevî
Dîvânu Lugâti't-Türk	Celâlî Takvimi	Kitâbü'l-Hiyel	Dîvân-ı Hikmet
İlk Türkçe sözlük	Astronomi ve cebir	Sibernetik ve robotik	Tasavvufun öncüsü

☐ 1. Kaşgarlı Mahmud

☐ 2. El-Cezerî (Artuklular)

☐ 3. Hoca Ahmed Yesevî

a) Türk tasavvuf geleneğinin kurucusu ve Dîvân-ı Hikmet adlı eserin müellifi

b) Sibernetik ve robotik biliminin öncüsü olan Kitâbü'l-Hiyel (Olağanüstü Mekanik Araçlar)

c) Türkçenin zenginliğini kanıtlayan ilk Türkçe sözlük Dîvânu Lugâti't-Türk

2 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları kutudaki uygun tarih kavramlarıyla tamamlayınız.

icâzetnâme | bedesten | Gevher Nesibe | kümbet

1. Medrese eğitimini başarıyla tamamlayan öğrencilere verilen diplomaya _____ adı verilirdi.
2. Anadolu'da ilk tıp medresesi ve hastanesi 1206'da Kayseri'de açılan _____ Darüşşifası'dır.
3. Selçuklu mimarisinde devlet büyükleri için yapılan çokgen gövdeli, konik külahlı anıt mezarlara _____ denir.

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

Duru ve akıcı Türkçesiyle 'Risâletü'n-Nushiyye' ve 'Dîvân' adlı eserleri kaleme alarak Anadolu'da tasavvuf şiirinin zirvesi olan mutasavvıf kimdir?

Ⓐ Yunus Emre
Ⓑ El-Cezerî
Ⓒ İbnü'l-Esîr
Ⓓ Nizâmülmülk

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki Nizâmiye Medreseleri şemasına göre aşağıdakilerden hangisi bu kurumların kuruluş amaçlarından biri **değildir**?

NİZÂMİYE MEDRESELERİ (1067 - BAĞDAT)

Kurucusu ve Özelliği	Temel Kuruluş Amaçları
Büyük Selçuklu Veziri Nizâmülmülk	1) Nitelikli devlet adamı ve kadı yetiştirmek
İlk burslu ve yatılı üniversite sistemi	2) Yıkıcı akımlara ilmi cevap + Ücretsiz eğitim

Ⓐ Devletin ihtiyaç duyduğu nitelikli idareci ve kadıları yetiştirmek
Ⓑ Yıkıcı ve bölücü Bâtını/Haşhaşî akımlara karşı ilmi mücadele vermek
Ⓒ Yoksul ve yetenekli öğrencilere burslu-yatılı eğitim sunmak
Ⓓ Aklî ve pozitif bilimleri müfredattan tamamen çıkarmak

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Görseldeki Anadolu medreseleri ve mimari eserler tablosuna göre ifadelerin Doğru (D) veya Yanlış (Y) olduğunu belirleyiniz.

ANADOLU'DA ÖNCÜ EĞİTİM VE SAĞLIK KURUMLARI

Yağıbasan Medresesi	Gevher Nesibe	Divriği Külliyesi
Tokat / Niksar (1157)	Kayseri (1206)	Sivas (Mengücekliler)
Anadolu'da ilk medrese	İlk tıp medresesi/şifahane	UNESCO Dünya Mirası

	D	Y
Anadolu'da kurulan ilk medrese Danişmentliler dönemine ait Tokat Niksar Yağıbasan Medresesi'dir.	☐	☐
Darüşşifa (bimarhane), ticaret yollarında kervanların konaklaması için yapılan askeri kaledir.	☐	☐
Sivas Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası Mengücekliler döneminden kalan UNESCO Dünya Mirası eseridir.	☐	☐
Ömer Hayyam yalnız şiir yazmış, astronomi ve matematikle hiç ilgilenmemiştir.	☐	☐

6 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki bilim insanları kartına göre Sultan Melikşah adına İsfahan Rasathanesi'nde güneş yılı esaslı 'Celâlî Takvimi'ni hazırlayan heyete kim başkanlık etmiştir?

Ⓐ Ömer Hayyam
Ⓑ İbn Bîbî
Ⓒ Yunus Emre
Ⓓ Sadreddin Konevî

7 TABLOYU TAMAMLA

Tablodaki Türk-İslam mimari yapı türlerini temel toplumsal işlevleriyle tamamlayınız.

Mimari Yapı Türü	Bulunduğu Örnek Şehir	Temel Toplumsal İşlevi
Medrese (Karatay, Gök Medrese)	Konya, Sivas, Erzurum	
Darüşşifa / Şifahane	Kayseri, Sivas, Amasya	
Kervansaray (Sultan Hanı)	Aksaray, Kayseri	

8 KISA CEVAP

Görseldeki 'Horasan Erenleri ve Anadolu'nun Manevi Mimarları' şemasını inceleyiniz. Mutasavvıfların Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasındaki rolü nedir?

9 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görseldeki medrese müfredatı şemasını inceleyiniz. Selçuklu medreselerinde dinî ilimler ile aklî (pozitif) bilimlerin bir arada okutulmasının medeniyete katkısını açıklayınız.

10 SIRALAMA

Görseldeki Türk-İslam eğitim ve kültür tarihindeki gelişmeleri kronolojik olarak 1'den 4'e kadar sıralayınız.

☐ Kaşgarlı Mahmud'un ilk Türkçe sözlük olan Dîvânu Lugâti't-Türk'ü tamamlaması (1077)
☐ Büyük Selçuklu Veziri Nizâmülmülk tarafından Bağdat'ta Nizâmiye Medresesi'nin açılması (1067)
☐ Türkiye Selçukluları döneminde Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi'nin açılması (1206)
☐ Danişmentliler tarafından Anadolu'nun ilk medresesi olan Niksar Yağıbasan Medresesi'nin kurulması (1157)

11 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki Anadolu Selçuklu mimarisi kartına göre şehirlerin merkezine cami, medrese, darüşşifa, kervansaray ve imarethane inşa edilmesi neyin somut kanıtıdır?

Ⓐ Anadolu'nun bayındır bir Türk-İslam vatanına dönüştürüldüğünün
Ⓑ Türkiye Selçuklularının deniz ticaretinden tamamen vazgeçtiğinin
Ⓒ Bilimsel çalışmaların yalnız askeri alanda sınırlandırıldığının
Ⓓ Göçebe yaşam tarzının şehirleşmeye izin vermediğinin

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarından yararlanarak kavramları yazınız ve anahtar harflerle şifreyi bulunuz.

Türk-İslam dünyasında yükseköğretim yapılan eğitim kurumu — ☐☐☐☐☐☐☐
Mezun öğrencilere verilen medrese diploması — ☐☐☐☐☐☐☐
Mesnevî adlı eserin sahibi büyük mutasavvıf — ☐☐☐☐☐☐☐
Selçuklu kervansaraylarının kurulduğu ana yurt coğrafyamız — ☐☐☐☐☐☐☐
Kervansarayların sınır boylarındaki ilk örneklerine verilen ad — ☐☐☐☐☐
Yoksullara ücretsiz yemek dağıtan hayır kurumu (Aşevi) — ☐☐☐☐☐☐

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya: